Minh triết Hồ Chí Minh về văn hóa

PGS, TS DOÃN THỊ CHÍN
Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: doanthichin68@gmail.com

Nhận ngày 6 tháng 3 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 5 năm 2022.

Tóm tắt: *Minh triết Hồ Chí Minh về văn hóa là một hệ thống các quan điểm lý luận mang tính khoa học và cách mạng về văn hóa và xây dựng nền văn hóa Việt Nam, là kết quả vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác-Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của văn hóa dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa của nhân loại. Đây là di sản có giá trị to lớn cả phương diện lý luận và thực tiễn đối với cách mạng nước ta. Trong bài viết này, tác giả tập trung phân tích thực chất minh triết Hồ Chí Minh về văn hóa và làm rõ một số định hướng lớn của Đảng về việc xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc trong điều kiện hiện nay.*
Từ khóa: *minh triết; Hồ Chí Minh; văn hóa.*

Abstract: *Ho Chi Minh's cultural philosophy is a system of scientific, revolutionary and theoretical viewpoints on culture and the construction of Vietnamese culture. It resulted from creative application and development of Marxism-Leninism into the specific conditions of Vietnam. It inherited and developed the nation's traditional values while acquiring humanity's cultural essence. This is a heritage of tremendous value both theoretically and practically for Vietnam's revolution. In this article, the author analyzes the essence of Ho Chi Minh's cultural philosophy and clarifies certain fundamental orientations of Vietnamese Communist Party on building an advanced culture imbued with the cultural identity in current conditions.*
Keywords*: philosophy; Ho Chi Minh; culture.*

Hồ Chí Minh - anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất Việt Nam, trước lúc đi xa, Người đã để lại một di sản tư tưởng vô cùng quý báu và phong phú cho dân tộc. Tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả kế thừa những giá trị truyền thống dân tộc, tinh hoa văn hóa nhân loại và chủ nghĩa Mác - Lênin. Kết quả của sự kế thừa ấy được Người vận dụng vào thực tiễn cách mạng Việt Nam và nâng tầm trở thành triết lý, minh triết Hồ Chí Minh. Nội dung cốt lõi của minh triết Hồ Chí Minh là sự khẳng định vai trò của Nhân dân trong sự nghiệp cách mạng, hướng tới xây dựng một nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Đó là triết lý sâu sắc về văn hóa và thể hiện sinh động qua hoạt động thực tiễn của Người. Minh triết của Hồ Chí Minh về văn hóa được thể hiện ở những luận điểm sau đây:

Thứ nhất, văn hóa do con người và vì con người, con người là trung tâm của văn hóa.

Văn hóa theo quan niệm của Hồ Chí Minh, được hiểu là toàn bộ sáng tạo những giá trị vật chất và những giá trị tinh thần của con người trong quá trình tồn tại và phát triển. Nguồn gốc và động lực sâu xa của văn hóa chính là nhu cầu của con người (gồm nhu cầu vật chất và nhu cầu tinh thần) và nó luôn luôn thay đổi, con người không bao giờ bằng lòng với những cái mà tự nhiên ban tặng và những gì đã có. Điều này đã thúc đẩy con người hoạt động và sáng tạo, cải tạo tự nhiên và xã hội, tạo ra của cải vật chất và tinh thần phục vụ ngày càng tốt

hơn nhu cầu cho mình, đây cũng chính là quá trình sáng tạo văn hóa của con người. Theo nghĩa đó, ở đâu có con người và hoạt động của con người thì ở đó có văn hóa. Văn hóa là sự phát huy và hiện thực hóa các năng lực bản chất của con người. Con người là chủ thể sáng tạo của văn hóa, đồng thời văn hóa là phương thức sinh tồn, là môi trường sống của con người. Con người không thể tồn tại và phát triển với tính cách là con người được nếu tách khỏi môi trường văn hóa và thực tế lịch sử phát triển của con người luôn gắn liền với lịch sử phát triển của văn hóa.

Trong quan niệm của Hồ Chí Minh, văn hóa bao gồm hai lĩnh vực cơ bản đó là, văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần. Bên cạnh những sản phẩm tinh thần như: ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật... văn hóa còn bao hàm các sản phẩm vật chất phục vụ cho đời sống con người như các công cụ, các phương tiện đáp ứng nhu cầu ăn, mặc, ở, đi lại, giao tiếp... Văn hóa vật chất thực ra là vật thể hóa các giá trị tinh thần. Mỗi sản phẩm vật chất đều thể hiện sự tài hoa, lý tưởng thẩm mỹ của con người, của những chủ thể sáng tạo ra chúng.

Văn hóa nảy sinh, tồn tại và phát triển cũng diễn ra theo quy luật của nó, mà trước hết đó là: Nhân dân là người sáng tạo văn hóa. Khác với quan điểm của giai cấp thống trị, Hồ Chí Minh nhìn thấy vai trò to lớn của Nhân dân, trước hết là Nhân dân lao động trong việc sáng tạo văn hóa. Văn hóa không phải là sự sáng tạo riêng của các vĩ nhân, các nghệ sỹ, nghệ nhân, của giai cấp thống trị..., mà văn hóa trước hết là của Nhân dân và do Nhân dân sáng tạo ra, Người khẳng định: Quần chúng không chỉ là người sáng tạo ra những của cải vật chất cho xã hội mà còn là người sáng tác, kiểm nghiệm và có quyền hưởng thụ các giá trị văn hóa. Chính vì thế, đội ngũ cán bộ văn hóa "cần phải giúp những sáng tác của quần chúng. Những sáng tác ấy là những hòn ngọc quý. Muốn làm như thế thì cố nhiên là phải có chính trị, có kỹ thuật, thì mới mài cho viên ngọc ấy thành tốt, khéo và đẹp"[1]. Do đó, động lực của sự phát triển văn hóa nằm chính trong Nhân dân. Công tác xây dựng văn hóa phải quán triệt và thực hiện tốt quan điểm quần chúng, sáng tạo văn hóa là sự nghiệp của dân, do dân và vì dân.

Một cách làm hay để phát huy tối đa vai trò của Nhân dân trong xây dựng văn hóa mới, chính là xây dựng và nhân điển hình văn hóa. Việc nêu gương và cổ vũ người tốt việc tốt không những có ý nghĩa động viên mọi người hoàn thành các nhiệm vụ cách mạng trước mắt mà còn là một trong những biện pháp cơ bản để xây dựng Đảng và các lực lượng nòng cốt của cách mạng, xây dựng con người mới và cuộc sống mới để động viên người người thi đua, ngành ngành thi đua làm cho phần tốt ở trong mỗi con người được giữ gìn và phát triển, còn phần xấu bị mất dần đi. Đó là những tấm gương có thật trong Nhân dân và cán bộ, đảng viên. Gương người tốt - việc tốt, đây là nét đẹp của đạo đức mới, của con người mới Việt Nam đang hình thành. Họ đều là những người bình thường làm những việc bình thường cho xã hội. Những việc bình thường ấy, ai cũng có thể làm được nếu cố gắng một chút. Và nếu ai cũng làm theo người tốt việc tốt thì cái tốt sẽ thành phổ biến, và xã hội ta sẽ tốt lên, và đó cũng chính là một cách tuyên truyền, giáo dục chủ nghĩa Mác-Lênin thiết thực nhất.

Thứ hai, xây dựng nền văn hóa trên cơ sở coi trọng, giữ gìn văn hóa dân tộc và tiếp biến các giá trị văn hóa thế giới.

Trên tinh thần biện chứng, Hồ Chí Minh chỉ ra: "Cái gì cũ mà *xấu,* thì phải bỏ... Cái gì cũ mà không xấu, nhưng phiền phức thì phải sửa đổi lại cho hợp lý... Cái gì *cũ* mà *tốt,* thì phải phát triển thêm... Cái gì *mới* mà *hay* thì ta phải làm"[2]. Cho nên, càng thấm nhuần chủ nghĩa Mác-Lênin bao nhiêu thì càng phải coi trọng những truyền thống văn hóa tốt đẹp của cha ông bấy nhiêu. Chúng ta phải biết giữ gìn, khôi phục những yếu tố tích cực, loại bỏ những yếu tố tiêu cực trong đời sống văn hóa tinh thần của Nhân dân, không được lôi những gì tiêu cực của quá khứ làm lạc hậu cuộc sống hiện tại.

Bảo tồn, phát huy truyền thống gắn liền với phát triển, nâng nó lên một trình độ và chất lượng mới nhằm đáp ứng trình độ văn hóa ngày càng tăng của Nhân dân. Hồ Chí Minh đã chỉ rõ những mục tiêu cơ bản mà cách mạng Việt Nam cần phải đạt được trong lĩnh vực văn hóa là: "Phải triệt để tẩy trừ mọi di tích thuộc địa và ảnh hưởng nô dịch của văn hóa đế quốc. Đồng thời, phát triển những truyền thống tốt đẹp của văn hóa dân tộc và hấp thụ những cái mới của văn hóa tiến bộ thế giới, để xây dựng một nền văn hóa Việt Nam có tính chất dân tộc, khoa học và đại chúng"(3).

Đề cao bản sắc văn hóa dân tộc, Hồ Chí Minh phê phán những thói lai căng văn hóa, quá đề cao văn hóa ngoại, coi nhẹ văn hóa dân tộc trong giới trí thức, văn nghệ sỹ và cảnh báo về nguy cơ "mất gốc" văn hóa trong giới trí thức và văn nghệ sỹ nước ta. Người viết: "Có những người trí thức Việt Nam rất thông thuộc lịch sử, địa lý và các chuyện thần thoại của nước Pháp, của Hy Lạp và La Mã. Nhưng khi hỏi đến các vị anh hùng là tổ tiên, ông cha mình, hỏi đến địa lý nước mình thì mù tịt... Coi chừng, có nhiều người Việt Nam lại không hiểu rõ lịch sử, đất nước, con người và những cái vốn rất quý báu của mình bằng những người nước ngoài"(4). Đồng thời, Người dạy chúng ta phải giữ gìn và phát huy những truyền thống và bản sắc dân tộc, phát huy cốt cách dân tộc, tinh thần dân tộc... để cổ vũ đồng bào ta, để giáo dục con cháu ta.

Trong truyền thống văn hóa Việt Nam, Hồ Chí Minh đề cao chủ nghĩa yêu nước, coi đó là động lực tinh thần, là nguồn sức mạnh không bao giờ cạn, là triết lý, đạo lý sống của mỗi người dân Việt Nam. Người khẳng định, dân tộc ta là một dân tộc anh hùng và có một lòng nồng nàn yêu nước. Đồng thời cũng nêu rõ và đề cao truyền thống nhân ái, cố kết cộng đồng, tinh thần cần cù, thông minh, sáng tạo... trong lao động sản xuất, tinh thần anh hùng bất khuất, mưu trí, gan góc trong chiến đấu chống giặc ngoại xâm của Nhân dân ta. Chính những truyền thống quý báu đó đã được Người phát huy cao độ trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội trên đất nước ta.

Việc tiếp thu có chọn lọc nền văn hóa nhân loại để xây dựng nền văn hóa cách mạng, vừa là một truyền thống lịch sử, vừa là một nhu cầu tất yếu khách quan. Nền văn hóa Việt Nam được hình thành và phát triển trong lịch sử lâu dài của dân tộc không phải là kết quả vận động chỉ riêng những yếu tố nội sinh, Người nói: "Văn hóa Việt Nam là ảnh hưởng lẫn nhau của văn hóa Đông phương và Tây phương chung đúc lại... Đông Phương hay Tây Phương có cái gì tốt ta học lấy để tạo ra một nền văn hóa Việt Nam. Nghĩa là lấy kinh nghiệm tốt của văn hóa xưa và văn hóa nay, trau dồi cho văn hóa thật có tinh thần thuần túy Việt Nam để hợp với tinh thần dân chủ"(5).

Không phủ nhận, ngăn cấm việc kế thừa các giá trị văn hóa của nhân loại để làm phong phú, đa dạng văn hóa dân tộc nhưng Người cũng phê phán, chống lại "cách mượn" không phải lối, đó là việc phủ nhận, bỏ đi các giá trị vốn có của dân tộc, hay là sự tiếp thu xô bồ mọi thứ của thiên hạ, mà đó phải là việc tiếp thu có chọn lọc những cái hay, cái tốt, cái đẹp để làm giàu thêm cho văn hóa dân tộc. Đây thực sự là "Việt Nam hóa" những cái từ ngoài đến, biến chúng thành những cái bên trong, tự nhiên như những yếu tố nội sinh của văn hóa Việt Nam. Đứng vững trên cái nền dân tộc để chiếm lĩnh, thâu hóa những giá trị văn hóa bên ngoài, bản lĩnh đó của dân tộc Việt Nam đã được thể hiện trong suốt chiều dài lịch sử mấy nghìn năm qua.

Trong các giá trị văn hóa nhân loại, Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh đến chủ nghĩa Mác-Lênin. Dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác-Lênin, chúng ta có một thế giới quan, nhân sinh quan cách mạng trong hành động và xử thế, có một cơ sở khoa học để xây dựng một nền văn hóa mới Việt Nam dân tộc và hiện đại. Trong đó, chủ nghĩa Mác-Lênin trở thành linh hồn của nền văn hóa mới, bởi giữa chúng có sự tương hợp các giá trị văn hóa. Trên tinh thần hiểu biết và nhìn nhận khoa học, Người đã thực hiện và lãnh đạo thành công quá trình giao lưu, tiếp biến và thu nhận các giá trị văn hóa tiên tiến của nhân loại để xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam.

Không chỉ tiếp thu mà còn phải góp phần làm phong phú thêm văn hóa nhân loại. Người cho rằng: "Mình có thể học cái hay của bất cứ nước nào ở Âu - Mỹ, nhưng điều cốt yếu là sáng tác. Mình đã hưởng cái hay của người thì cũng phải có cái hay cho người khác hưởng. Mình đừng chịu vay mà không trả"[6]. Đây chính là sự vận dụng phép biện chứng của "nhận và cho", "vay và trả" trong tiếp xúc, giao lưu, đối thoại giữa các nền văn hóa. Trong văn hóa, nếu chỉ muốn "viện trợ không hoàn lại", thì chính điều đó không chỉ là một thái độ rất không văn hóa mà còn không thể phát huy được bản sắc văn hóa của mỗi dân tộc. Ngoài ra, trong quá trình tiếp thu, học tập kinh nghiệm, phải chú ý đến đặc điểm của dân tộc mình, nếu không sẽ phạm phải sai lầm, giáo điều, "nhưng nếu quá nhấn mạnh đặc điểm dân tộc để phủ nhận giá trị phổ biến của những kinh nghiệm lớn, cơ bản của các nước anh em, thì sẽ mắc sai lầm nghiêm trọng của chủ nghĩa xét lại"[7].

Văn hóa là cái đảm bảo cho sự tồn tại, hoàn thiện và phát triển nhân cách con người; cái đảm bảo cho xã hội phát triển toàn diện, bền vững và nhân văn. Văn hóa không tồn tại biệt lập, tách rời mà nó có mối quan hệ chặt chẽ với con người và các giá trị văn hóa khác, góp phần làm cho "đời sống văn hóa của quần chúng ngày thêm tiến bộ, nền văn học nghệ thuật với nội dung xã hội chủ nghĩa và tính chất dân tộc, ngày càng phát triển mạnh mẽ"[8].

Thứ ba, phát triển văn hóa không tách rời với phát triển kinh tế - xã hội.

Muốn tiến lên chủ nghĩa xã hội, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân thì phải phát triển kinh tế và văn hóa. Hồ Chí Minh cho rằng, trong công cuộc kiến thiết nước nhà có bốn vấn đề phải chú ý, coi trọng ngang nhau là: chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa - đây là bốn vấn đề chủ yếu của đời sống xã hội và các vấn đề này có mối quan hệ rất mật thiết với nhau. Vì thế, trong công cuộc xây dựng đất nước, cả bốn vấn đề này phải được coi trọng như nhau.

Kinh tế là nền tảng của việc xây dựng văn hóa, do đó phải chú trọng xây dựng kinh tế, xây dựng cơ sở hạ tầng để có điều kiện xây dựng và phát triển văn hóa. Phát triển kinh tế để bảo đảm cơm ăn, áo mặc, đời sống vật chất cho Nhân dân, và nền kinh tế ấy không tách rời các nội dung, ý nghĩa của việc xây dựng văn hóa, phải phục vụ cho mục đích phát triển văn hóa của Nhân dân. Để thực hiện mục tiêu xã hội chủ nghĩa, chúng ta phải đấu tranh, xây dựng, phát triển, phải tiến hành một cuộc cách mạng thật sự. Trong cuộc cách mạng đó, văn hóa luôn có ý nghĩa trọng yếu, quyết định. Đó vừa là điều kiện, nền móng cho sự xây dựng, phát triển của đời sống xã hội, vừa là mục tiêu hướng tới trong quan hệ hài hòa với đời sống vật chất.

Chính vì vậy, theo Hồ Chí Minh, văn hóa phải ở trong kinh tế và chính trị, phải phục vụ nhiệm vụ chính trị và thúc đẩy sự phát triển của kinh tế. Văn hóa thuộc kiến trúc thượng tầng và bị các quan hệ, các điều kiện kinh tế và chính trị chi phối, quyết định. Người viết: "Văn hóa là một kiến trúc thượng tầng, những cơ sở hạ tầng của xã hội có kiến thiết rồi văn hóa mới kiến thiết được và đủ điều kiện phát triển được"[9]. Do đó, văn hóa phải tham gia thực hiện những nhiệm vụ chính trị, thúc đẩy xây dựng và phát triển kinh tế: "văn hóa cũng là mặt trận", "kháng chiến hóa văn hóa, văn hóa hóa kháng chiến...", "Văn hóa, nghệ thuật cũng như mọi hoạt động khác, không thể đứng ngoài, mà phải ở trong kinh tế và chính trị"[10].

Tính chất mặt trận của văn nghệ không phải chỉ chống giặc ngoại xâm, mà còn phải chống giặc nội xâm. Cho nên, văn nghệ cần phải dũng cảm phê bình rất nghiêm khắc những thói xấu như tham ô, nhũng lạm, lãng phí, lười biếng, quan liêu... Mặt trận văn nghệ không phải chỉ có "chống" mà còn phải "xây", mà xây là chính và lâu dài. Để làm tròn nhiệm vụ, chiến sĩ nghệ thuật cần có lập trường vững, tư tưởng đúng, phải đặt lợi ích của kháng chiến, của Tổ quốc, của Nhân dân lên trên hết, trước hết.

Không chỉ thấy vai trò quyết định của kinh tế và chính trị đối với văn hóa, Hồ Chí Minh còn thấy được vai trò to lớn của văn hóa đối với sự phát

triển kinh tế, chính trị, xã hội. Văn hóa là nền tảng, động lực tinh thần cho sự phát triển mọi mặt của đời sống xã hội, cho sự tiến bộ của xã hội. Người viết: "Trình độ văn hoá của Nhân dân nâng cao sẽ giúp chúng ta đẩy mạnh công cuộc khôi phục kinh tế, phát triển dân chủ... cần thiết để xây dựng nước ta thành một nước hoà bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh"[11]. Văn hóa đứng ở trong chính trị và kinh tế cũng có nghĩa là chính trị và kinh tế phải có tính văn hóa.

Thứ tư, văn hóa phải phục tùng nhiệm vụ cách mạng, phụng sự Nhân dân, lấy hạnh phúc của Nhân dân, và sự phát triển của con người Việt Nam làm cơ sở của mọi sáng tác.

Văn hóa phải phục tùng nhiệm vụ cách mạng, Hồ Chí Minh cho rằng: "Rõ ràng là dân tộc bị áp bức, thì văn nghệ cũng mất tự do. Văn nghệ muốn tự do thì phải tham gia cách mạng"[12], người nghệ sĩ muốn được tự do sáng tác thì trước hết phải là người tự do thực sự trong đời sống chính trị, kinh tế, xã hội và phải tích cực tham gia vào công cuộc kháng chiến, xây dựng Tổ quốc. Để thực hiện được nhiệm vụ ấy, văn hóa, văn nghệ phải có những tác phẩm lớn xứng đáng với thời đại mới, những tác phẩm ca tụng chân thật những người mới, việc mới để làm gương trong cuộc sống hiện tại và để giáo dục con cháu mai sau; phải đấu tranh chống: tham ô, lãng phí, lười biếng, quan liêu,... để xây dựng một xã hội lành mạnh, tốt đẹp. Đồng thời, văn nghệ sĩ cần phải rèn luyện đạo đức cách mạng, nâng cao tinh thần phục vụ Nhân dân, giữ gìn thái độ khiêm tốn; phải thật sự hòa mình với quần chúng, không ngừng học tập chính trị, nâng cao chuyên môn, nghề nghiệp... Nói tóm lại, để phục vụ sự nghiệp cách mạng xã hội chủ nghĩa thì văn hóa phải xã hội chủ nghĩa về nội dung và dân tộc về hình thức.

Văn hóa phải phụng sự Nhân dân, lấy hạnh phúc của Nhân dân, của dân tộc làm cơ sở cho mọi sáng tác. Với tính cách là phương thức sinh tồn của con người, văn hóa được tạo ra là để phục vụ cho cuộc sống con người. Con người vừa là chủ thể sáng tạo, vừa là chủ thể hướng thụ các giá trị văn hóa. Do vậy, văn hóa theo Hồ Chí Minh phải hướng vào phục vụ đại đa số Nhân dân chứ không phải là độc quyền hưởng thụ của bọn thống trị, bóc lột và tầng lớp trí thức. Người cho rằng: "Văn hoá phải thiết thực phục vụ Nhân dân, góp phần vào việc nâng cao đời sống vui tươi, lành mạnh của quần chúng. Vì vậy, nội dung văn hoá phải có ý nghĩa giáo dục. Ví dụ: Phải giáo dục thế nào là đời sống mới? Thế nào là đạo đức cách mạng?"[13].

Văn hóa, văn nghệ muốn phục vụ quần chúng Nhân dân thì phải có chất liệu của cuộc sống, phải nghe đồng bào, chiến sĩ, hỏi Nhân dân, liên hệ và đi sâu vào đời sống của Nhân dân; phải thấy, xem, ghi chép, chỉ có thực tiễn đời sống của Nhân dân mới đem lại nguồn sinh khí vô tận cho văn nghệ, cung cấp những chất liệu không bao giờ cạn cho văn nghệ sĩ. Người nói: "Chỉ có Nhân dân mới nuôi dưỡng cho sáng tác của nhà văn bằng nguồn nhựa sống, còn nếu nhà văn quên điều đó, Nhân dân cũng sẽ quên anh ta"[14]. Mọi sáng tác phải "từ trong quần chúng ra, về sâu trong quần chúng" để hiểu thấu dân tình, dân tâm, dân ý.

Văn hóa có vai trò rất quan trọng đối với việc xây dựng con người Việt Nam trong thời đại mới, Hồ Chí Minh cho rằng: "Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội…, phải xây dựng con người xã hội chủ nghĩa,... Muốn có con người xã hội chủ nghĩa, … thì phải xây dựng tư tưởng xã hội chủ nghĩa"[15]. Con người xã hội chủ nghĩa phải là con người "vừa hồng, vừa chuyên", vừa có đức, vừa có tài, trong đó đạo đức phải là gốc rễ. Con người mới ấy không thể sinh ra ngay lập tức mà hình thành từng bước trong quá trình đấu tranh cách mạng và xây dựng chủ nghĩa xã hội. Đây là một công việc lâu dài và gian khổ, thường xuyên và khẩn trương vì chúng ta phải biến con người trong xã hội cũ thành con người của xã hội mới; xã hội chủ nghĩa mà chúng ta đang xây dựng là một xã hội hoàn toàn khác về chất và chưa có tiền lệ trong lịch sử dân tộc; những thói quen, nếp sống của xã hội cũ... đã ăn sâu, bám rễ trong tâm hồn con người, làm trở ngại rất lớn cho bước tiến bản thân và của cả xã hội.

Không chỉ khẳng định tính quy luật, vai trò và mối quan hệ của văn hóa với các lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội, mà Hồ Chí Minh còn đưa ra hệ tiêu chí để xây dựng nền văn hóa Việt Nam với chủ trương: "Năm điểm lớn xây dựng nền văn hoá dân tộc. 1- Xây dựng tâm lý: tinh thần độc lập tự cường. 2- Xây dựng luân lý: biết hy sinh mình, làm lợi cho quần chúng. 3- Xây dựng xã hội: mọi sự nghiệp có liên quan đến phúc lợi của Nhân dân trong xã hội. 4- Xây dựng chính trị: dân quyền. 5- Xây dựng kinh tế"[16]. Việc chỉ ra những điểm lớn trên chứng tỏ rằng, khi phân định nội hàm khái niệm văn hóa. Hồ Chí Minh nhận thức rất rõ ràng, xây dựng nền văn hóa dân tộc phải đặt trong mối quan hệ qua lại với các mặt khác của đời sống dân tộc như: tâm lý, luân lý, xã hội, chính trị, kinh tế. Xây dựng văn hóa phải gắn liền với từng bình diện ấy, làm cho văn hóa trở thành phẩm chất tốt đẹp, đặc trưng riêng có và ý nghĩa tích cực của những lĩnh vực đời sống đó.

Minh triết Hồ Chí Minh là một kho tàng quý báu, là di sản chứa đựng biết bao giá trị, giá trị đó nói cho cùng là giá trị văn hóa và cũng chính vì thế mà, năm 1923, nhà thơ Nga là Ôxíp Manđenxtam đã nhận xét: "Từ Nguyễn Ái Quốc tỏa ra một nền văn hóa, không phải văn hóa châu Âu, mà có lẽ là nền văn hóa của tương lai"[17]. Minh triết Hồ Chí Minh về văn hóa không chỉ là mục tiêu phấn đấu vươn tới những giá trị cao đẹp cho cuộc sống mà còn có vai trò nền tảng và sức mạnh động lực hết sức to lớn trong phát triển các bình diện đời sống xã hội. Văn hóa là sức sống của sự phát triển kinh tế - xã hội, là động lực thúc đẩy mọi hoạt động sống của con người... những tư tưởng trên vẫn còn giữ nguyên giá trị cho đến hôm nay và mai sau.

Đặc biệt, trong điều kiện hiện nay, trước những tác động tích cực và tiêu cực của quá trình hội nhập quốc tế, kinh tế thị trường cũng như từ chính quá trình xây dựng đã và đang đặt ra cho sự phát triển văn hóa Việt Nam những yêu cầu mới trong việc "bảo vệ và phát huy các giá trị tốt đẹp, bền vững trong truyền thống văn hoá Việt Nam. Đẩy mạnh giáo dục nâng cao nhận thức, ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật, bảo vệ môi trường, giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc của người Việt Nam, đặc biệt là thế hệ trẻ. Từng bước vươn lên khắc phục các hạn chế của con người Việt Nam; xây dựng con người Việt Nam thời đại mới, gắn kết chặt chẽ, hài hoà giữa giá trị truyền thống và giá trị hiện đại"[18]. Để thực hiện được mục tiêu đó đòi hỏi chúng ta phải phát triển toàn diện, đồng bộ các lĩnh vực văn hóa, vừa phát huy những giá trị tốt đẹp của dân tộc, vừa tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại, xử lý tốt mối quan hệ giữa kinh tế và văn hóa để văn hóa thực sự là nền tảng tinh thần của xã hội, là một động lực phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế. Chú trọng xây dựng nhân cách con người Việt Nam về lý tưởng, trí tuệ, đạo đức, lối sống, thể chất, lòng tự tôn dân tộc, trách nhiệm xã hội, ý thức chấp hành pháp luật, nhất là trong thế hệ trẻ... Khuyến khích tự do sáng tạo trong hoạt động văn hóa, văn học nghệ thuật để tạo ra nhiều sản phẩm có giá trị cao, có sức lan tỏa lớn, xứng đáng với tầm vóc của dân tộc... Coi trọng bảo tồn và phát huy các di sản văn hóa dân tộc. Nâng cao mức hưởng thụ văn hóa của Nhân dân./.

(1), (7) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. CTQG, Hà Nội, T.11, tr.559, 97-98.

(2) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.5, tr.112-113.

(3), (10) Hồ Chí Minh, *Sđd,* T.7, tr.40, 246.

(4) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.15, tr.671.

(5) *Bác Hồ với văn nghệ sĩ,* Nxb. Tác phẩm mới (Nxb Hội Nhà văn), Hà Nội, 1985, tr.52.

(6) Báo Cứu quốc, số ra ngày 9.10.1945.

(8) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.14, tr.275.

(9) Hồ Chí Minh (1981), *Văn hóa nghệ thuật là một mặt trận*, Nxb. Văn học, Hà Nội, tr.345.

(11) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.10, tr.458-459.

(12) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.13, tr.504.

(13), (15) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.12, tr.470,69.

(14) Hồ Chí Minh (1981), *Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận,* Nxb. Văn học, Hà Nội, tr.516.

(16) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T.3, tr.458.

(17) Ôxíp Manđenxtam, *Thăm một chiến quốc tế cộng sản - Nguyễn Ái Quốc, Báo Ogoniok, Liên Xô, số 39, ngày 23.12.1923.*

(18) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, T.1, tr.143.